

CENTAR ZA DEMOKRATIJU

SNAGA

društvene

▲ **ODGOVORNOSTI**

DRŽAVA - BIZNIS - GRAĐANI

ZA EKONOMSKA I SOCIJALNA PRAVA

IZVEŠTAJ

Projekat finansira Evropska unija

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
Sustainable
Communities

Snaga društvene odgovornosti

Država • biznis • građani
za ekonomska i socijalna prava

IZVEŠTAJ

Snaga društvene odgovornosti

Država • biznis • građani

za ekonomska i socijalna prava

Izdavač

Centar za demokratiju
Maršala Birjuzova 16/III • Beograd • Srbija
info@centaronline.org • www.centaronline.org

Za izdavača

Nataša Vučković

Dizajn

PozitivMVP

Štampa

Grafolik

Tiraž

700

Beograd, 2008.

Realizaciju kampanje "SNAGA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI – Država, biznis i građani za ekonomska i socijalna prava" finansijski podržava Evropska unija kroz program „Evropska inicijativa za demokratiju i ljudska prava (EIDHR)“ i Institut za održive zajednice kroz program „Javno zagovaranje organizacija građanskog društva“ finansiranog od USAID-a.

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Centra za demokratiju i ni u kom slučaju ne predstavlja stavove Evropske unije.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
Sustainable
Communities

Izdavanje ove publikacije omogućio je Institut za održive zajednice (ISC), uz podršku američkog naroda kroz donaciju USAID-a br. 169-A-0006-00104-00. Mišljenja izneta u ovoj publikaciji su izneta od strane autora i nužno ne odlikavaju mišljenje ISC-a, USAID-a ili Američke vlade.

SADRŽAJ

I UVOD.....	4
II OPŠTE INFORMACIJE O KAMPANJI.....	7
III REALIZACIJA KAMPANJE.....	9
IV KAMPANJA U MEDIJIMA.....	29
V SAZNANJA DO KOJIH SMO DOŠLI TOKOM REALIZACIJE KAMPANJE.....	31
VI ZAKLJUČAK.....	35

I INTRODUCTION.....	36
II GENERAL INFORMATION ON THE CAMPAIGN.....	36
III THE CAMPAIGN.....	38
IV CAMPAIGN IN MEDIA.....	46
V FINDINGS WE REACHED DURING THE CAMPAIGN.....	47

I UVOD

Centar za demokratiju realizovao je kampanju **SNAGA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI - Država, biznis i građani za ekonomska i socijalna prava** u periodu od marta 2007. do septembra 2008. godine u nameri da skrene pažnju javnosti na važnost poštovanja i zaštite ekonomskih i socijalnih prava.

Kampanja koju smo pokrenuli bila je usmerena na vladu i lokalnu vlast, biznis sektor i civilno društvo, kao i na opštu javnost. Različitim aktivnostima promovisali smo važnost poštovanja i zaštite ekonomskih i socijalnih prava na teritoriji cele Srbije, a naročito u Beogradu, Kragujevcu, Kraljevu, Paraćinu, Kruševcu, Nišu, Užicu, Novom Sadu, Zrenjaninu i Subotici – gradovima u kojima je kampanja bila realizovana.

Ovom kampanjom želeli smo naročito da skrenemo pažnju javnosti na jedan segment ekonomskih i socijalnih prava, a to su prava iz RADNOG ODNOSA – pravo na jednakost i zabrana diskriminacije u ostvarivanju ovih prava, pravo na zaštitu na radu, pravo na ograničeno radno vreme i odmor, pravo na pravične i povoljne uslove rada i druga prava.

Zašto smo se bavili ovim pravima? Pre svega, na političkom nivou zahtev za demokratizacijom stavio je u prvi plan prvu „korpu“ ljudskih i građanskih prava – pravo na udruživanje, pravo na slobodu govora, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, pravo na nepovredivost stana i dr. dok je društveni napor da se brane ekonomska i socijalna prava, oslabio, a povremeno i potpuno izostao. Drugo, tranzicija, privatizacija i otvaranje tržišta, usmereni na privlačenje investicija i postizanje privrednog rasta, kao i u svakoj tranzicionoj zemlji, išli su za liberalizacijom u oblasti ekonomije, ali su zato, s druge strane, ekonomska i socijalna prava doživljena kao ostatak komunističke prošlosti i kao neka vrsta ideološkog relikta koja više nije „u modi“. Gubi se iz vida da današnji razvi-

jeni svet i ova prava smatra neotuđivim ljudskim pravima i stalno unapređuje stepen njihove ostvarenosti.

Sva ova i druga srodna prava obuhvaćena su Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, koji je Republika Srbija preuzela kao jedna od sledbenica nekadašnje SFRJ, kao i drugim međunarodnim dokumentima koje je naša zemlja ratifikovala. Ovim dokumentima pripada i Evropska socijalna povelja iz 1996. godine, kao jedan od ključnih dokumenata Saveta Evrope, koje države članice ratifikuju nakon prijema u ovu organizaciju. Jedan od ciljeva ove kampanje bio je i javno zagovaranje ratifikacije Evropske socijalne povelje, kao jedne od važnih karika u unapređenju stanja ekonomskih i socijalnih prava u Srbiji.

Država, mora kroz pravni obavezujući okvir da nameće standarde ponašanja svih aktera koji mogu uticati na kršenje ekonomskih i socijalnih prava. Država takođe mora da obezbedi efikasnu i svima jednako dostupnu zaštitu ovih prava – dobar pravosudni sistem, efikasan sistem inspekcijiskih organa. Sve je to predviđeno Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Podrazumeva se da poslovni svet ima primarnu misiju da ostvaruje profit. Ali, i poslovni sektor, bez obzira na svoju primarnu misiju, ima obavezu da poštuje ljudska prava. Svi znamo i razumemo da mogućnost države i društva da svim svojim građanima obezbedi puno uživanje njihovih ekonomskih i socijalna prava zavisi od razvijenosti njene ekonomije i resursa kojima raspolaže, ali u kojoj meri ćemo se za njih zalagati i unapređivati ih, zavisi i od sistema vrednosti kojeg u društvu razvijamo.

Statistički podaci i sporadični izveštaji u medijima svakodnevno nas upozoravaju na dramatične uslove u kojima danas radi veliki broj zaposlenih u Srbiji. Znamo da se potpisuju izjave o odricanju od prava na godišnji odmor, da su žene prinuđene da se odreknu materinstva kako bi dobile ili zadržale zaposlenje, da ne postoji dovoljan broj pristojnih i bezbednih ustanova za predškolsku zaštitu dece, osnovnih škola sa produženom i celodnevnom nastavom usklađenom sa radnim vremenom roditelja, dnevnih boravaka za brigu o starima i licima sa posebnim potrebama dok su članovi porodice na poslu, kao ni mnoge druge usluge neophodne da se obezbedi efikasan rad zaposlenih. Znamo da još uvek armija zaposlenih radi bez ikakvog ugovora, uplata penzionog i zdravstvenog osiguranja i redovnog isplaćivanja plata. Prema istraživanjima o percepciji sigurnosti radnog mesta i uslova rada, Srbija se nalazi na začelju evropskih država.

Nove investicije i dobri uslovi poslovanja omogućavaju zapošljavanje, ali poslodavci, svesni visoke stope nezaposlenosti i zadovoljstva svakog pojedinca koji uspe da nađe zaposlenje, često ne vode računa ili s jasnom namerom krše prava radnika, s uverenosti da je svakom radniku lako naći zamenu. Ovakvo razumevanje odnosa poslodavaca i radnika se u razvijenim zemljama već odavno smatra prevaziđenim, i to ne samo zbog činjenice da su radna prava već odavno postala standard koji se na ozbiljan način poštuje i stalno unapređuje, već i zbog iskustva da zaposleni čija se radna prava poštuju i koji se motivišu za aktivan i kreativan pristup poslu daju bolje rezultate i time obezbeđuju veću zaradu i sebi i kompaniji u kojoj rade. Samo obučen, informatisan, siguran i zadovoljan radnik može da stvori profit od koga svi imaju korist.

KAMPANJA je okrenuta ka svim akterima društveno odgovornog delanja – KOMPANIJAMA, DRŽAVNOJ UPRAVI I ADMINISTRACIJI, ZAPOSLENIMA I ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA.

Veća društvena odgovornost kompanija doprinosi njihovom boljem ugledu i poboljšava ukupnu poslovnu klimu u zemlji. Državna uprava i administracija imaju odgovornost za sprovođenje zakonskih propisa i pružanje zaštite građanima u ostvarivanju njihovih zakonom utvrđenih prava. Organizacije civilnog društva su snažna podrška građanima u ostvarivanju prava iz radnog odnosa. Podsticanjem zaposlenih da otvoreno i javno govore o svojoj odgovornosti u radnom procesu i o problemima sa kojima se suočavaju na radnom mestu, podstiče se demokratski i javni dijalog o relevantnim društvenim pitanjima.

Da bi se ove vrednosti ostvarile, o njima treba stalno razgovarati i upoznavati javnost. Kampanja SNAGA DRUŠTVENE OGOVORNOSTI imala je za cilj upravo da temu o ekonomskim i socijalnim pravima učini stalnim predmetom javne brige i javne rasprave.

Realizaciju kampanje podržali su Evropska unija kroz program Evropska inicijativa za demokratiju i ljudska prava (EIDHR) i Institut za održive zajednice – USAID kroz program Javno zagovaranje organizacija građanskog društva.

II OPŠTE INFORMACIJE O KAMPANJI

Šta je bio osnovni CILJ kampanje?.

Kampanjom smo želeli da promovišemo i jačamo svest o važnosti poštovanja i zaštite ekonomskih i socijalnih prava, posebno prava u sferi zapošljavanja, rada i radnih odnosa, kao i isticanje njihovog značaja za demokratski i održivi društveni razvoj.

Kome je ova kampanja bila namenjena?

Ostvarivanje ekonomskih i socijalnih prava odvija se u trouglu: DRŽAVA • BIZNIS • GRAĐANI i zahteva saradnju sva tri sektora. Zato je naša kampanja bila usmerena na javni, privatni i civilni sektor, kao i na opštu javnost.

Kampanjom smo želeli da doprinesemo...

Javni sektor

- ... povećanju angažmana i odgovornosti vlade i vladinih agencija u poštovanju, ostvarivanju i promociji ekonomskih i socijalnih prava, posebno kroz unapređenje relevantnog pravnog okvira, ratifikacijom Evropske socijalne povelje, kao i obezbeđenjem poštovanja postojećih zakona.

Privatni sektor

- ... povećanju odgovornosti i zalaganja biznis sektora u poštovanju prava zaposlenih vezanih za rad i zapošljavanje.

Civilni sektor

- ... povećanju kapaciteta nevladinih organizacija da sprovedu monitoring i zastupanje za efikasniju zaštitu ekonomskih i socijalnih prava

Opšta javnost

- ... jačanju svesti opšte javnosti o značaju poštovanja ekonomskih i socijalnih prava.

Gde smo realizovali kampanju?

Kampanja je bila sprovedena na teritoriji cele Srbije, a naročito u Beogradu, Kragujevcu, Kraljevu, Paraćinu, Kruševcu, Nišu, Užicu, Novom Sadu, Zrenjaninu i Subotici.

Lokalni partneri koji su nam pomogli u ovim gradovima...

Lingva iz Kraljeva
Millennium iz Kragujevca
Protecta iz Niša
Alternativni parlament građana iz Paraćina
Agencija lokalne demokratije iz Subotice
Odbor za ljudska prava iz Kruševca
Užički centar za demokratiju i ljudska prava iz Užica
Građanski fond Panonija iz Novog Sada
NVO centar iz Zrenjanina

Trajanje kampanje

Kampanja je trajala 18 meseci – od marta 2007. do septembra 2008. godine.

Naša kampanja je bila usmerena pre svega na promociju

- ***prava na jednakost i zabranu diskriminacije u ostvarivanju ekonomskih i socijalnih prava***
- ***prava na bezbedne i zdrave uslove rada***

III REALIZACIJA KAMPANJE

Kampanja *SNAGA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI – Država, biznis i građani za ekonomska i socijalna prava* trajala je 18 meseci – od marta 2007. do septembra 2008. godine.

Pred vama je okviran hronološki pregled aktivnosti, ali i rezultata kampanje, od ekspertske analize aktuelnog stanja “ostvarivanja” ES prava, do završne konferencije „Ekonomska i socijalna prava u Srbiji“, na kojoj smo okupili preko 100 predstavnika relevantnih institucija i organizacija koje se bave zaštitom i primenom ovih prava.

● *Analiza pravnog okvira i ekspertske diskusije mart-maj 2007.*

Na samom početku kampanje, smatrali smo da je, pre svega, važno analizirati postojeće stanje u oblasti ostvarivanja ekonomskih i socijalnih prava, i na taj način steći uvid u glavne probleme u ovoj oblasti.

Tim eksperata (Prof. Zoran Stojiljković, Fakultet političkih nauka i Sindikat „Nezavisnost“, Vidan Hadži Vidanović, Beogradski Centar za ljudska prava, Nada Novaković, Institut društvenih nauka, i Leposava Živanović, Sindikat „Nezavisnost“/Sekcija žena) analizirao je međunarodne pravne dokumente u oblasti ekonomskih i socijalnih prava, glavne probleme u pristupu vlade i lokalnih vlasti u ostvarivanju ES prava, odnos biznis sektora prema konceptu ljudskih prava, ulogu sindikata kao i nivo poštovanja ovih prava. Analiza je podrazumevala prikupljanje dostupnih podataka, kako štampanih, tako i elektronskih, analize postojećih istraživanja, statističke analize, izveštaje relevantnih ministarstava, izveštaje javnih i društvenih servisa, izveštaje o ekonomskim i socijalnim reformama, kao i iskustva samih članova ekspertske grupe.

Ekspertska diskusija koja je usledila nakon analize aktuelnog stanja u oblasti ostvarivanja ekonomskih i socijalnih prava okupila je preko 40 predstavnika svih sektora (predstavnici vlade, preduzeća, nevladinih organizacija, eksperti...). Tokom diskusije predstavljeni su rezultati ekspertske analize sumirane u 4 teksta: Međunarodne obaveze i zakonodavstvo Srbije, Socijalni dijalog i radno zakonodavstvo u Srbiji, Radnici i tranzicija u Srbiji posle 2000. godine i SOS telefon za žene žrtve diskriminisan na radnom mestu.

Prema zaključcima analize i diskusije eksperata, glavni problemi u ostvarivanju ekonomskih i socijalnih prava u Srbiji su:

- siva ekonomija***
- nepoštovanje postojećih zakona***
- nedostatak svesti samih zaposlenih koja su to prava koja im pripadaju po zakonu***
- neupućenost biznis sektora u prednosti poštovanja koncepta društveno odgovornog poslovanja, posebno poštovanja prava zaposlenih***
- nedostatak pozitivne društvene energije i solidarnosti***

● **Koalicija NVO za ekonomska i socijalna prava** **april-maj 2007.**

U nameri da što efikasnije realizujemo planirane aktivnosti u 9 gradova širom Srbije, formirali smo *ad-hoc* koaliciju nevladinih organizacija iz ovih gradova, uz čiju pomoć smo sproveli deo aktivnosti na terenu.

Pored toga, smatrali smo da stvaranje ove koalicije najbolje može da doprinese održivosti projekta u ovim gradovima, i mogućem nastavku aktivnosti u oblasti ostvarivanja i zaštite ekonomskih i socijalnih prava.

Koaliciju su činile:

Lingva iz Kraljeva

Millennium iz Kragujevca

Centar za razvoj građanskog društva Protecta iz Niša

Alternativni parlament građana iz Paraćina

Agencija lokalne demokratije iz Subotice

Odbor za ljudska prava iz Kruševca

Užički centar za demokratiju i ljudska prava iz Užica

Građanski fond Panonija iz Novog Sada

NVO centar iz Zrenjanina

● **Komunikaciona strategija kampanje, dizajn i priprema materijala mart-jun 2007. (i tokom trajanja cele kampanje)**

Imajući u vidu ciljeve kampanje kao i različite ciljne grupe kojima smo želeli da ukažemo na važnost poštovanja, zaštite i primene ekonomskih i socijalnih prava (posebno prava u oblasti rada i radnih odnosa), tim Centra za demokratiju, u saradnji sa agencijom „Pozitiv“, pažljivo je osmislio strategiju i komunikacione alate kampanje.

Nazivom kampanje „**SNAGA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI – Država, biznis i građani za ekonomska i socijalna prava**“ koji je bio vidljiv na svim materijalima, želeli smo da naglasimo da je poštovanje ekonomskih i socijalnih prava važna osobenost odgovornog društva, u kome je neophodna saradnja sva tri sektora. Neophodnost saradnje svih društvenih aktera grafički je prikazano u obliku puzzle slagalice sa 4 elementa: jedan je država, drugi predstavlja preduzeća, treći civilni sektor a četvrti same građane. Ovo rešenje predstavlja i grafički prikaz ciljnih grupa kojima se kampanja bavila.

Štampani materijali kampanje (lifleti, poster, brošure, bilbordi, plakati u autobusima...) posebno su pripremani za različite ciljne grupe, sa ciljem da, pre svega pruže kvalitetan sadržaj, ali i da vizuelno budu atraktivni i zanimljivi.

Deo Kampanje koji je usmeren na zaposlene i opštu javnost imao je slogan „**Da li znate koja su vaša socijalna i ekonomska prava?**“ i imao za cilj da informiše građane o njihovim pravima i mehanizmima zaštite prava u ovoj oblasti.

Materijali koje smo štampali tokom kampanje:

- Opšti liflet kampanje (sadrži osnovne informacije o ciljevima, ciljnim grupama, planiranim aktivnostima i očekivanim rezultatima kampanje)
- Liflet za preduzeća (sadrži informacije o obavezama preduzeća u poštovanju i zaštiti ekonomskih i socijalnih prava, koristi koje ona mogu imati od toga, kao i primere međunarodnih organizacija koje se bave promocijom ljudskih prava u biznis sektoru)
- Liflet za građane (informativni sadržaj o pravima u oblasti rada, zapošljavanja i radnih odnosa, institucijama kojima se građani mogu obratiti ukoliko su im prava prekršena)

- Liflet o realizovanim aktivnostima (liflet pripremljen za potrebe konferencije „Ekonomski i socijalna prava u Srbiji“, na samom kraju kampanje)

- Poster kampanje (pored slogana „Da li znate koja su vaša ekonomska i socijalna prava?“, na posteru su bila izlistana osnovna prava iz radnog odnosa)

- Poster za preduzeća (sadrži motivacionu poruku o koristi koju preduzeća mogu imati poštovanjem prava svojih zaposlenih)

- Brošura „O poštovanju prava iz radnog odnosa – Primeri kršenja prava zaposlenih“ (prikupljena iskustva građana o kršenju prava u oblasti rada)

- Brošura „Dobra praksa korporacija u zaštiti radnika“ (primeri dobre prakse preduzeća u Srbiji u poštovanju prava radnika, kao i primeri međunarodnih biznis inicijativa za ljudska prava)

- Bilbord plakati (koji su bili postavljeni na bilbordima širom Srbije)

- Plakati za gradski prevoz i Autobusku stanicu u Beogradu (jedan od načina informisanja građana o njihovim pravima su bili i plakati kampanje u autobusima gradskog prevoza u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, Subotici i Kragujevcu, kao i na reklamnim panoima na Autobuskoj stanici u Beogradu)

- Roll up kampanje (pokretna konstrukcija sa plakatom koji sadrži osnovne informacije o kampanji)

Tokom kampanje...

- **oko 6000 kopija tri različite vrste informativnih letaka podjeljeno je građanima, preduzećima, državnim institucijama, nevladinim organizacijama i medijima**
- **preko 1000 primeraka 2 vrste plakata distribuirano je preduzećima, građanima i nevladinim organizacijama**
- **preko 2500 kopija brošura je podjeljeno državnim institucijama, preduzećima, sindikatima, građanima, kao i raznim drugim organizacijama koje se bave ekonomskim i socijalnim pravima**
- **8 oglasa je objavljeno u dnevnim i nedeljnim novinama**
- **radio oglasi su emitovani u 9 gradova u Srbiji, ukupno 431 emitovanje**
- **10-ominutni film o ekonomskim i socijalnim pravima (u produkciji Centra) je emitovan na 8 TV stanica širom Srbije**
- **8 bilborda je bilo postavljeno u gradovima širom Srbije na period od 2 nedelje**
- **reklamni panoi bili su postavljeni u 22 autobusa gradskog prevoza u 6 gradova, u trajanju od dve nedelje do mesec dana**
- **8 reklamnih panoa bilo je postavljeno na glavnoj autobuskoj stanici u Beogradu**

Saradnja sa relevantnim institucijama i organizacijama tokom kampanje

Uspostavljanje saradnje sa državnim institucijama, agencijama, sindikatima i drugim relevantnim institucijama koje se bave zaštitom i primenom ekonomskih i socijalnih prava bio je jedan od prioriteta prilikom realizacije ove kampanje.

Pokazatelj uspešne saradnje Centra za demokratiju sa javnim sektorom tokom ove kampanje je učešće velikog broja njihovih predstavnika na okruglim stolovima organizovanim u 9 gradova u Srbiji, treninzima za nevladine organizacije, debatama za građane, filmu o ekonomskim i socijalnim pravima koji je snimljen za potrebe kampanje, učešće na nacionalnoj konferenciji održanoj na kraju kampanje i mnogim drugim vidovima saradnje.

Posebno želimo da istaknemo saradnju sa Ministarstvom rada i socijalne politike (naročito Upravom za bezbednost i zdravlje na radu i Inspektoratom za rad), Kancelarijom Ombudsmana, Republičkom Agencijom za mirno rešavanje radnih sporova i sindikatima.

● *Prezentacija kampanje u javnosti septembar-oktobar 2007.*

Kampanja *SNAGA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI* predstavljena je javnosti na konferencijama za medije u 10 gradova u Srbiji (u Beogradu, Kragujevcu, Kraljevu, Paraćinu, Kruševcu, Nišu, Užicu, Novom Sadu, Zrenjaninu i Subotici).

Na konferencijama su predstavljeni ciljevi i aktivnosti kampanje, ciljne grupe i očekivani rezultati, zatim zakoni koji regulišu ovu oblast (Zakon o radu i Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu), kao i glavni akteri u ostvarivanju i zaštiti ekonomskih i socijalnih prava u Srbiji.

Prezentacije kampanje u 10 gradova širom Srbije imale su za cilj da, pored medija, pokrenu i ostale društvene aktere u lokalnim sredinama da se aktivno uključe u kampanju.

U 10 gradova u kojima je kampanja predstavljena, mediji su pokazali veliko interesovanje za temu poštovanja i zaštite prava u oblasti rada i radnih odnosa, što je rezultiralo sa 78 priloga u medijima neposredno nakon konferencija, i to uglavnom na lokalnim TV stanicama u najgledanijim terminima.

Biznis sektor i ekonomska i socijalna prava – istraživanje juli-decembar 2007.

U nameri da što veći broj preduzeća u Srbiji uključimo u kampanju, pre svega ukazivanjem na važnost ali i prednosti društveno odgovornog poslovanja, a naročito brige i poštovanja prava zaposlenih, uputili smo inicijalni poziv na saradnju na adrese preko 500 preduzeća u Srbiji, posebno u 10 gradova u kojima je kampanja bila realizovana. Takođe je naša namera bila da prikupimo podatke o tome kako preduzeća u Srbiji razumeju njihovu odgovornost u obezbeđivanju poštovanja ekonomskih i socijalnih prava. Informacije prikupljene tokom ove ankete bile su nam dragocene u formulisanju dalje strategije za animiranje, podizanje svesti i povećanju interesovanja preduzeća za ekonomska i socijalna prava.

Izdvajamo najzanimljivije rezultate ove ankete:

- **Kao glavne prepreke za primenu standarda zaštite na radu, preduzeća su izdvojila: naš mentalitet i nedovoljnu samodisciplinu radnika, neprecizne zakone, selektivnu i neredovnu kontrolu primene zaštitnih mera**
- **61% preduzeća je navelo da primenjuje postojeće standarde zaštite na radu najvećim delom, 30% je navelo da ih primenjuje u potpunosti, a 10% je navelo da bi želeli da ih primenjuju u većoj meri**
- **Na pitanje kome u preduzeću radnici mogu da se obrate za zaštitu svojih prava - 56% preduzeća je odgovorilo - direktoru, 33% - odeljenju ljudskih resursa, a 22% - vlasniku**
- **u 43% preduzeća koja su popunila upitnik postoji lice koje brine o bezbednosti i zdravlju zaposlenih**
- **samo u 13% preduzeća postoji pisano uputstvo o merama bezbednosti i ponašanju u slučaju nesreća za svako radno mesto**
- **čak 66% preduzeća odgovorilo je da nemaju politiku zapošljavanja ugroženih kategorija stanovništva (osoba sa invaliditetom, žena, Roma i dr.)**
- **samo 34% preduzeća ima etički kodeks u pisanoj formi**
- **neka preduzeća su navela i primere dobre prakse u poštovanju prava zaposlenih: podrška pri redovnim i vanrednim lekarskim pregledima i rehabilitaciji; finansijska pomoć u slučaju bolesti ili smrti člana porodice; stipendiranje dece zaposlenih; redovni godišnji lekarski pregledi; obuke za otvaranje sopstvenog biznisa za bivše zaposlene; dodatne zdravstvene beneficije; sistemi nagrađivanja i motivacije zaposlenih; bonusi za dobre rezultate u poslovanju; stambeni krediti; formiranje fondova solidarnosti u okviru preduzeća...**

● **Poseta kompanijama i Etički kodeks**

U okviru aktivnosti usmerenih ka biznis sektoru, Centar za demokratiju pripremio je model Etičkog kodeksa prema već postojećim etičkim kodeksima raznih kompanija i preduzetničkih udruženja. Tokom mnogobrojnih sastanaka sa predstavnicima preduzeća širom Srbije, naša namera je bila da ukažemo kompanijama na važnost poštovanja prava svojih zaposlenih, kao i odgovornog odnosa prema zajednici uopšte. Usvajanjem Etičkog kodeksa kao posebnog dokumenta, svako preduzeće precizno bi definisalo standarde poslovanja u cilju da osigura poštovanje i zaštitu prava svojih zaposlenih.

Model etičkog kodeksa deo je brošure „Dobra praksa korporacija u zaštiti radnika“ koju je Centar za demokratiju pripremio i štampao tokom ove kampanje, a distribuirana je velikom broju preduzeća širom Srbije.

Šta je Etički kodeks i zašto je važan?

Etički kodeks poslovanja ima za cilj da definiše moralna načela kojima će se određena kompanija upravljati. On opisuje vrednosti, principe i delovanja na kojima se zasniva poslovno ponašanje u konkretnoj kompaniji i trebalo bi da se zasniva na dobrim poslovnim običajima i međunarodnim standardima.

Etički kodeks poslovanja postavlja norme kojima se teži i donosi se sa ciljem poboljšanja etičkih standarda u kompaniji.

Etički kodeks čine načela, a ne pravila. Poštovanje etičkih načela kodeksa treba da doprinese većoj humanosti i pravičnosti u radu, uz uspostavljanje visoko moralne poslovne kulture.

Usvajanjem etičkog kodeksa poslovanja, kompanije obezbeđuju:

- ***jedinstvene poslovne standarde***
- ***povećanje kvaliteta poslovanja***
- ***stabilnost internog razvoja***
- ***povećanje zadovoljstva zaposlenih***
- ***smanjenje operativnih rizika***
- ***lakše planiranje poslovanja***
- ***transparentnost u poslovanju***

Svaki pojedinačni etički kodeks poslovanja je odraz korporativne kulture i temeljnih korporativnih vrednosti jedne kompanije.

● Podela materijala građanima – ulične akcije Informisanje građana o njihovim pravima

U okviru kampanje, u nekoliko navrata, na ulicama Beograda podelili smo građanima oko 2000 primeraka štampanog materijala u kome su mogli da se informišu o tome koja su njihova prava u oblasti rada, zapošljavanja i radnih odnosa, kao i kojim institucijama mogu da se obrate ukoliko su im ta prava prekršena.

Pored toga, plakati sa izlistanim pravima u oblasti rada i radnih odnosa i pozivom građanima da ne pristaju na kršenje svojih prava, bili su postavljeni u gradskim autobusima u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Subotici i Kragujevcu, kao i na reklamnim panoima na Autobuskoj stanici u Beogradu.

● **Kršenje prava radnika – prikupljanje iskustava građana
septembar - novembar 2007.**

U periodu od septembra do novembra 2007. godine, prikupili smo 154 svedočenja ljudi koji smatraju da su im prava iz radnog odnosa prekršena. Građani su putem oglasa u dnevnim novinama bili pozvani da nam pošalju svoja iskustva.

Osnovni cilj je bio da se zaposleni i oni koji su mimo zakona izgubili posao, podstaknu da otvoreno i slobodno govore o svojim problemima i iskustvima vezanim za kršenja prava u oblasti radnih odnosa kako bi postali aktivniji u zaštiti svojih prava na radnom mestu. Činjenica je da u Srbiji zaposleni nisu u dovoljnoj meri upoznati sa svojim pravima, kao i da samo mali broj njih uspeva da zaštiti svoja prava sudskim putem. Kao rezultat toga, ali i zbog straha od gubitka posla, zaposleni nisu dovoljno motivisani da u javnosti govore o tome šta im se sve dešava na radnom mestu. Podstičući ljude da otvoreno govore o kršenju ljudskih prava u oblasti radnih odnosa, želeli smo da oni postanu svesni da i sami moraju da budu aktivniji ukoliko žele da se njihov položaj popravi.

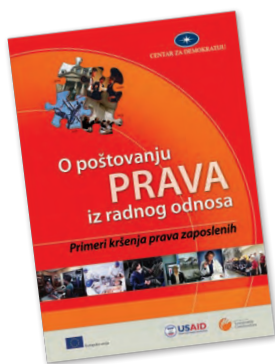
Od 154 prispela svedočenja, 70% su poslale žene i u isto tolikom procentu oni između 30 i 50 godina starosti. Obrazovna struktura izgleda ovako – 20% ljudi ima završenu osnovnu školu, 42% srednju, 36% fakultet, dok je 7% magistara i 2% doktora nauka. Oko 45% svedočenja je stiglo od ljudi koji su radili, ili još uvek rade u državnim preduzećima a oko 35% iz privatnih, dok je ostatak iz društvenih firmi i akcionarskih društava.

Najčešći slučajevi kršenja prava iz radnog odnosa su: diskriminacija na radnom mestu, neuplaćivanje zarada i doprinosa, mobing, nezakonit otkaz, nezakonita izmena ugovora o radu, kršenje prava na plaćeni odmor, nepoštovanje propisa o merama zaštite na radu, prekovremeni rad, pretnje i zastrašivanja...

U odgovoru na pitanje da li su i kako pokušali da zaštite svoja prava, najveći broj zaposlenih je rekao da se obraćao direktoru kompanije ili da nikako nije pokušao da nađe zaštitu, dok je samo mali broj rekao da se obraćao institucijama - inspekciji rada, sudovima, sindikatima, lično ministrima, čak i predsedniku Srbije.

Najzad, 65% osoba koje su poslale svedočenja su želele da se ona objave sa njihovim punim imenom i prezimenom, uključujući tu i imena preduzeća u kojima su radili.

Deo prikupljenih iskustava objavili smo u brošuri „O poštovanju prava iz radnog odnosa – Primeri kršenja prava zaposlenih“.

Pored slučajeva kršenja prava radnika, brošura sadrži i tekst „O rešavanju radnih sporova“ u kome su obrađeni podaci Ministarstva rada i socijalne politike o merama preduzetim od strane inspekcije rada iz oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu iz 2007. godine, kao i rezultati rada Republičke Agencije za mirno rešavanje radnih sporova.

U brošuri se takođe nalazi i spisak institucija kojima se građani mogu obratiti ukoliko su im prava iz radnog odnosa prekršena.

● **Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija** **Trening za monitoring ES prava** **decembar 2007.**

U cilju povećanja kapaciteta nevladinih organizacija da sprovede monitoring i zastupanje za efikasniju zaštitu ekonomskih i socijalnih prava, održali smo treninge za 40 predstavnika NVO iz cele Srbije. Tokom dva dvodnevna treninga koja su održana u Beogradu u decembru 2007. godine, učesnici su imali prilike da saznaju nešto više o ekonomskim i socijalnim pravima, da se detaljnije informišu o načinu rada Ministarstva rada i socijalne politike i Republičke Agencije za mirno rešavanje radnih sporova, da se upoznaju sa iskustvima nevladinih organizacija koje pružaju besplatnu pravnu pomoć građanima kojima su ekonomska i socijalna prava ugrožena, kao i da steknu praktične veštine za monitoring ES prava.

Program treninga

- **Pojam ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava**
- **Međunarodni dokumenti o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima**
- **Zakonodavstvo u Srbiji**
- **Prava po osnovu bezbednih i zdravih uslova rada**
- **Iskustva iz prakse nevladinih organizacija**
- **Mirno rešavanje radnih sporova: zakon i praksa**
- **Monitoring ekonomskih i socijalnih prava**

Promocija dobre prakse preduzeća u Srbiji **januar-mart 2008.**

Još jedna u nizu aktivnosti u okviru naše kampanje kojom smo želeli da doprinesemo povećanju odgovornosti i zalaganja biznis sektora u poštovanju ekonomskih i socijalnih prava vezanih za rad i zapošljavanje bila je i objavljivanje brošure „Dobra praksa korporacija u zaštiti radnika“.

Ova publikacija je namenjena prvenstveno domaćim kompanijama, kako onima sa kojima smo tokom kampanje uspostavili saradnju, tako i drugima koji žele da se obaveste o tome šta u oblasti zaštite ekonomskih i socijalnih prava preduzimaju kompanije na međunarodnom nivou.

U Srbiji se sve više govori o društvenoj korporativnoj odgovornosti i sve više raste broj domaćih preduzeća koja uvode razne oblike dobre prakse u svoje poslovanje.

Naša namera je bila da se sa njihovim iskustvom upoznaju i druge kompanije, kako bi krenule njihovim putem.

Brošurou smo želeli da usmerimo pažnju biznis sektora, ali i javnosti, na širok dijapazon koristi od primene društveno odgovornog poslovanja za čitavu zajednicu.

Sadržaj brošure

„Dobra praksa korporacija u zaštiti radnika“:

- **Uvod**
- **Šta je UN Global Compact**
- **Primeri dobre prakse kompanija u Srbiji**
- **Primeri dobre prakse – Narodna banka Srbije**
- **Inicijativa biznis lidera za ljudska prava**
- **Poslovna etika i etički kodeks poslovanja**
- **Međunarodni dokumenti o ekonomskim i socijalnim pravima i ustanovljeni standardi**
- **EU i korak dalje**
- **Zakonodavstvo u Srbiji u domenu radnih prava**

Prilikom realizacije aktivnosti vezanih za biznis sektor, a posebno prilikom pripreme ove brošure, uspostavili smo odličnu saradnju sa UN Global Compact-om u Srbiji, Narodnom bankom Srbije, kompanijama Holcim, Tigar, AD Telefonija i Lafarge BFC ad.

● *Promocija ES prava u 9 gradova u Srbiji* *Serija okruglih stolova* *mart-maj 2008.*

U periodu od marta do maja 2008. godine, održali smo seriju okruglih stolova u 9 gradova u Srbiji (Zrenjanin, Niš, Kruševac, Paraćin, Kragujevac, Užice, Kraljevo, Novi Sad i Subotica) sa namerom da promoviramo ekonomska i socijalna prava na lokalnom nivou, ali i da okupimo sve relevantne institucije i organizacije koje se bave zaštitom ES prava, kako bi razmenili iskustva i zajedno našli rešenja za poboljšanje stanja u ovoj oblasti.

Na okruglim stolovima je učestvovalo 147 predstavnika različitih institucija, a među njima načelnici lokalnih inspekcija rada, direktor ili zamenik direktora Republičke Agencije za mirno rešavanje radnih sporova, republički Ombudsman, lokalni Ombudsman (u gradovima koji imaju svog ombudsmana), predstavnici lokalnih vlasti, besplatne pravne pomoći pri opštinama, nacionalne službe za zapošljavanje, sindikata, političkih stranaka, regionalnih privrednih komora, nevladinih organizacija, udruženja preduzetnika, preduzeća...

Nakon prezentacija načelnika lokalne Inspekcije rada i direktora Republičke Agencije za mirno rešavanje radnih sporova, učesnici okruglih stolova imali su priliku da učestvuju u otvorenim diskusijama o glavnim problemima i uzrocima nedovoljne zaštite ES prava u lokalnim zajednicama i da razmotre sledeća pitanja:

- koji su glavni problemi i uzroci učestalog kršenja prava u oblasti zapošljavanja, rada i radnih odnosa
- u čemu se ogleda odgovornost države i njenih institucija, organa i službi u poštovanju, zaštiti i primeni ovih prava
- zašto su razmere kršenja prava zaposlenih od strane poslodavca tako velike, i zašto su neki poslodavci van zakona
- kako da dobra praksa preduzeća u Srbiji koja poštuju prava zaposlenih postane praksa što većeg broja preduzeća
- da li i sami zaposleni snose deo odgovornosti za kršenje ovih prava (nedovoljna informisanost o svojim pravima, i neprijavlivanje slučajeva kršenja)
- zašto se samo mali broj NVO bavi zaštitom i monitoringom sprovođenja ovih prava
- zašto se mediji retko bave istraživanjem na ovu temu
- na koji način svako od nas može da doprinese, u domenu svog rada, poboljšanju stanja u praksi

Zaključci sa održanih 9 okruglih stolova širom Srbije:

- **Potrebne su izmene određenih pravnih propisa, posebno u Zakonu o radu, koje za posledicu imaju nemogućnost inspektora da pomognu zaposlenima. Inspektori, npr. ne mogu da dokažu da zaposleni radi bez ugovora o radu, s obzirom da poslodavac nema pravnu obavezu da ugovore drži u preduzeću. U praksi to znači da poslodavac može da zamoli inspektora da dođe neki drugi dan, kada će advokat „doneti“ ugovor, dok se, u stvari, ugovori prave ad-hoc. Takođe, poslodavac nije u obavezi da vodi evidenciju o radnom vremenu, što znači da inspektori ne mogu da dokažu da je neko od zaposlenih radio prekovremeno, osim ako neko od zaposlenih to ne prijavi, što se u praksi retko dešava zbog straha od gubitka posla.**
- **Neki zakoni su dosta dobri, ali je problem u nedostatku mehanizama za njihovo sprovođenje**
- **Svi učesnici okruglih stolova naglasili su da je sudstvo najveći problem (slučajevi na sudu traju godinama umesto 6 meseci, dok se kod prekršajnih slučajeva izriču ekstremno niske kazne, a veliki broj slučajeva zastareva ili se poslodavci prosto oslobađaju). Zaključak je bio da je sudstvo neefikasno i korumpirano.**
- **Radnici nisu dovoljno upućeni u svoja prava, a u slučajevima kad jesu, većina njih ne želi da prijavi kršenje prava na radnom mestu zbog straha od gubitka posla, ili zbog nepoverenja u institucije koje treba da mu pomognu.**

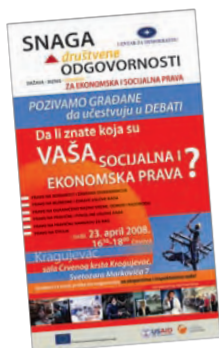
- **Veliki broj „malih“ poslodavaca nije upućen u propise koje su u obavezi da poštuju, dok sa druge strane, velike kompanije, sa dobrim advokatima, postaju veoma „kreativne“ u kršenju prava radnika, do te mere da se ti slučajevi teško mogu dokazati.**
- **Organizacije civilnog društva (NVO, mediji, sindikati) treba da budu aktivniji u promociji i zaštiti prava radnika.**
- **Najčešći primeri kršenja prava u oblasti radnih odnosa su: neplaćen i nezakonit prekovremeni rad (često nazivan i kao „novi oblik eksploatacije radnika“), neuplaćivanje penzionog i socijalnog osiguranja, nezakonito davanje otkaza i diskriminacija prilikom zapošljavanja. Zanimljiv je podatak da je u odnosu na prošlu godinu, ali i na druge regione u Srbiji, rad bez ugovora sve manje prisutan u Vojvodini.**

Opšti zaključak ovih skupova bio je da postoji veliki broj ozbiljnih problema u ovoj oblasti, za čije rešavanje je potrebna saradnja sva tri sektora.

Takođe, pored unapređenja pravnog okvira i boljeg sprovođenja postojećih zakona, neophodno je podizati svest, kako poslodavaca, tako i zaposlenih, kroz slične kampanje, ali i temu o ekonomskim i socijalnim pravima konstantno držati u fokusu javnosti.

● ***Radnici i inspektori rada – Debate za građane širom Srbije mart-maj 2008.***

Na debatama za građane koje smo organizovali širom Srbije, radnici kojima su prekršena prava iz radnog odnosa imali su priliku da razgovaraju sa načelnicima lokalnih inspektorata za rad.

Debate su imale za cilj da ohrabre radnike da otvoreno i javno govore o svojim problemima i slučajevima kršenja prava na radnom mestu ili prilikom zapošljavanja.

Većina građana žalila se na neplaćeni prekovremeni rad, neisplaćivanje penzijskog i socijalnog osiguranja, nezakonito dobijanje otkaza, kao i diskriminaciju na radnom mestu.

● ***Film o ekonomskim i socijalnim pravima maj-jun 2008.***

Tokom poslednjih meseci kampanje, u produkciji Centra za demokratiju, snimljen je 10-ominutni film koji nosi isti naziv kao i sama kampanja „Snaga društvene odgovornosti – Država, biznis i građani za ekonomska i socijalna prava“.

Film je imao za cilj da doprinese jačanju svesti javnosti o važnosti poštovanja i zaštite ekonomskih i socijalnih prava, kao i da ovu temu postavi u sam fokus javnosti. Scenario filma uspeo je da u 10 minuta predstavi suštinu glavnih problema u zaštiti prava radnika u Srbiji, odgovornost i ulogu raznih društvenih aktera na ovom polju, kao i da ponudi predloge za efikasnije ostvarivanje ovih prava.

Film je emitovan kao plaćeni program na 8 TV stanica širom Srbije tokom juna meseca 2008. godine, a videlo ga je preko 500.000 gledalaca.

Film sadrži intervjue sa predstavnicima sva tri sektora: 1) Radovanom Ristanovićem, Direktorom Inspektorata za rad, Verom Božić Trefalt, Direktorkom Uprave za bezbednost i zdravlje na radu, Sašom Jankovićem, Republičkim Omudsmenom, Draganom Stankovićem, Načelnikom Inspekcije rada Kraljevo, Natalijom Damjanac, PR menadžerom kompanije Lafarge; Dobrilom Iličić, Predsednicom Sekcije žena UGS Nezavisnost, i timom Centra za demokratiju.

Konferencija „Ekonomska i socijalna prava u Srbiji“ Beograd, 27. jun 2008.

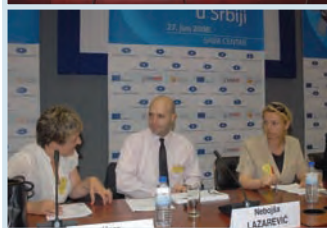
Završetak jednoipogodišnje kampanje „Snaga društvene odgovornosti – Država, biznis i građani za ekonomska i socijalna prava“ obeležen je konferencijom „Ekonomska i socijalna prava u Srbiji“, koja je održana u Sava Centru, 27. juna 2008. godine. Konferencija je imala za cilj da skrene pažnju javnosti na alarmantnu situaciju u ovoj oblasti i da pozove sve relevantne državne, privredne i društvene aktere na obavezu poštovanja ekonomskih i socijalnih prava u Srbiji, posebno u sferi radnog prava i radnih odnosa. Tokom konferencije, uvodničari su zajedno sa učesnicima otvorili važna pitanja u oblasti poštovanja, primene i zaštite ovih prava u okviru 4 sesije:

- Ekonomska i socijalna prava u Srbiji danas – stanje, izazovi i perspektive
- Zakonodavni okvir – dosadašnje pozitivne promene, ograničenja u praksi i očekivana poboljšanja
- Primeri dobre prakse u biznis sektoru – unapređenje uslova i okvira za ostvarivanje ekonomskih i socijalnih prava
- Civilno društvo kao akter u monitoringu ostvarivanja i zaštite ekonomskih i socijalnih prava

Konferencija je okupila preko 100 učesnika, predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora. Uvodničari su bili eminentni stručnjaci iz sva tri sektora: Dragoljub Mićunović - Centar za demokratiju, Božidar Đelić - Potpredsednik Vlade Republike Srbije, Ferenc Simon - Šef operacija, Delegacija Evropske komisije u Srbiji, Snežana Stojačić Lakićević - Državni sekretar, Ministarstvo rada i socijalne politike, Radovan Ristanović - Direktor Inspektorata za rad Ministarstva rada i socijalne politike, Vera Božić Trefalt - Direktor Uprave za bezbednost i zdravlje na radu Ministarstva rada i socijalne politike, Radovan Jelašić - Guverner Narodne banke Srbije, Nebojša Lazarević - Kancelarija za evropske integracije, Zoran Stojiljković - Fakultet političkih nauka, Vojin Dimitrijević - Beogradski centar za ljudska prava, Ksenija Petovar - Centar za demokratiju, Saša Gajin - Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Natalija Mićunović - Sektor za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada i socijalne politike, Stevan Vujasinović - UNDP, Miljenko Dereta - Građanske inicijative, Žarko Šunderić - Tim potpredsednika Vlade Srbije za implementaciju SSS, Dragan Tešić - Forum NVO Kraljevo, Snežana Petrović - Lafarge BFC AD, Nevena Radovanović - Holcim Srbija.

Zaključak konferencije bio je da su glavni uzroci nedovoljne zaštite prava u oblasti rada i zapošljavanja – nedostatak mehanizama za bolju primenu postojećih zakona, neefikasno sudstvo, ali i sami zaposleni koji ili nisu dovoljno informisani o svojim pravima, ili ne žele da prijavljuju slučajeve kršenja prava (zbog straha od gubitka posla, ili zbog nepoverenja u institucije). Takođe, zaključeno je da su problemi sa kojima se zaposleni u Srbiji suočavaju suviše kompleksni da bi mogli biti rešavani pojedinačnim akcijama, već zahtevaju angažman svih društvenih aktera i sva tri sektora, kao i sistematski pristup.

IV KAMPANJA U MEDIJIMA

Tokom trajanja kampanje objavljeno je preko 150 priloga u medijima (TV, radio, štampani i elektronski mediji širom Srbije).

Veliku pažnju temi o poštovanju prava radnika posvetili su lokalni mediji, posebno TV stanice koje su priloge o kampanji emitovale u udarnim terminima, kao i lokalne novine u kojima je objavljen znatan broj tekstova na ovu temu.

Pored brojnih priloga o aktivnostima kampanje, članovi tima Centra za demokratiju učestvovali su po pozivu na nekoliko medija u Beogradu, uključujući gostovanje na TV B92 u jutarnjem progamu „Dizanje“, u emisijama „Jutro“ i „Poslovi dana“ na TV Avala, gostovanje u 2 navrata u emisiji Radio Beograda „U središtu pažnje“..

Pored toga, nekoliko autorskih ekspertskih tekstova o poštovanju i zaštiti ekonomskih i socijalnih prava objavljeno je u magazinima i novinama, i to u magazinu Američke privredne komore u Srbiji „Perspective“ (tekst pod naslovom „Human Rights Perspective“), u magazinu „Bankar“ (tekst „Ljudska prava i institucije – Brend i reputacija“), u „Subotičkim novinama“ (tekst „Šta nam rade tranzicioni majstori“) i u „Blicu“ (tekst „Poslodavci teraju radnike da rade besplatno“).

Važno je naglasiti da, pored priloga koji su objavljeni u medijima o kampanji, značajan broj novinara počeo je da istražuje i da se ozbiljnije bavi temama vezanim za prava iz oblasti rada, zapošljavanja i radnih odnosa, što je rezultiralo sa nekoliko odličnih i iscrpnih tekstova na tu temu, i sa još nekoliko u najavi.

Prema podacima o gledanosti TV stanica na kojima su prilozi o kampanji i TV emisija emitovani, slušanosti radio stanica na kojima je emitovan oglas, kao i tiražu i čitanosti štampanih medija u kojima su objavljene vesti i reportaže tokom kampanje, možemo da smatramo da je više miliona građana širom zemlje na neki način informisano o ovoj temi.

V SAZNANJA DO KOJIH SMO DOŠLI TOKOM REALIZACIJE KAMPANJE

Najčešće pominjani načini kršenja zakona i uskraćivanja prava zaposlenih

- rad na crno bez prijave (“u Užicu ima više kafića nego prijavljenih ugostiteljskih radnika”), neisplaćivanje doprinosa za penziono, socijalno i zdravstveno osiguranje i onda kada je zaposleni prijavljen, nezakonito davanje otkaza, neisplaćivanje zarada, što poprima velike razmere, uključujući i državna preduzeća (navodi se presuda Vrhovnog suda u kojoj se kao opravdan razlog da se zarade ne isplaćuju navodi situacija otežanog finansijskog poslovanja firme),
- prisvajanje naknada za porodiljsko odsustvo koje Fond isplaćuje preko poslodavca
- diskriminacija pri zapošljavanju s obzirom na pol i starost
- diskriminacija zaposlenih s obzirom na porodične obaveze - tu mislimo na nedostupnost usluga koje su nužne za kvalitetno obavljanje posla u toku radnog vremena (predškolske ustanove, celodnevna nastava i produženi boravak u osnovnim školama, dnevni boravci za stare i lica sa dodatnim potrebama, usluge kućne nege za bolesne članove domaćinstva i drugo) što posebno pogađa zaposlene žene i majke
- isključenost lica sa invaliditetom iz radnog procesa - ne postoji čak ni procena koliki procenat lica sa invaliditetom je u radnom odnosu
- nekontrolabilno radno vreme, problem koji poprima sve veće razmere (“Radno vreme ne postoji. Ono je neograničeno. Ko se požali, automatski dobija otkaz” Paraćin). Zloupotreba radnog vremena je označena kao novi vid eksploatacije zaposlenih u Srbiji.

U svim gradovima većina učesnika je označila visoku nezaposlenost kao jedan od osnovnih generatora kršenja prava iz radnih odnosa. Velika nezaposlenost je podsticaj poslodavcu da krši zakone, jer poslodavac vrlo lako nalazi zamenu za radnika kao i razlog što zaposleni ne prijavljuju povrede svojih prava, zbog straha od otkaza.

Zakonska regulativa je u velikoj meri usklađena sa međunarodnim dokumentima i odgovarajućom regulativom Evropske unije

Opšta je ocena da zakoni u najvećoj meri dobro definišu položaj, prava i odgovornost zaposlenih, ali da je potrebno vršiti određene korekcije i dorade. Osnovni problem je što se mnogi od propisa ne poštuju i što su veoma slabi zaštitni mehanizmi i instru-

menti za sprovođenje zakonskih propisa. Zaposleni slabo poznaju prava iz Zakona o radu i Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kao i mehanizme za ostvarivanje i zaštitu ovih prava. Ovakvo stanje efikasno se može menjati obrazovanjem i poslodavaca i zaposlenih, kao i javnim kampanjama.

Postoje značajne regionalne razlike, naročito između Vojvodine i Centralne Srbije

Na okruglim stolovima u Novom Sadu, Subotici i Zrenjaninu čuli smo ohrabrujuće primere o povezivanju inspekcija rada, sindikalnih organizacija, službi za pružanje pravne pomoći i službi ombudsmana. Dobra saradnja između ovih institucija ne samo da čini njihov rad znatno efikasnijim, nego i gradi poverenje zaposlenih prema ovim ustanovama. Ocenjeno je da su radnici zaštićeniji u firmama u kojima postoje sindikalne organizacije. Poslodavci, međutim, često ne dozvoljavaju sindikalno organizovanje u svojim firmama.

Zaposleni nemaju odgovarajuću zaštitu od strane pravosudnih organa i drugih državnih ustanova

Kaznena politika je neefikasna; sudovi mahom opraštaju prekršajne prijave koje podnose Inspekcije rada ili izriču izuzetno niske kazne, spori su, odugovlače sudski postupak čime se poništava smisao sudske zaštite, a to, po pravilu, donosi korist poslodavcu, troškovi sudskih usluga su visoki, i najzad korupcija u sudstvu je očigledna ("SUD JE ČUDO. Nefikasnost sudskog postupka u radnim sporovima je zapanjujuća. Ljudi ne znaju kome da se obrate" - jedan od učesnika okruglog stola u Novom Sadu).

Na svim okruglim stolovima, od strane učesnika iz različitih sektora, izrečene su ozbiljne kritičke primedbe na rad sudstva. Sistem rada sudova i procedura suđenja su spori, komplikovani, neefikasni i podložni zloupotrebama i manipulacijama (odlaganje, neuručivanje poziva, nedolazak tužene strane...). Primećeno je da i u tzv. čistim slučajevima sudovi donose presude koje su suprotne svim stavovima i tumačenjima drugih nadležnih službi. Sudski proces koji traje 5-6 godina gubi smisao. Prava koja zaposleni može da ostvari, posle 5-6 godina sudskog procesa za njega postaju nebitna. Zaštita prava na rad je u isključivoj nadležnosti sudova. Niko nema pravo da se meša u rad suda, bez obzira koliko se sudskim odlukama krše propisi i zakoni. Nekoliko puta je pomenuto da je namerno izazivanje stečaja krivično delo, u kome se drastično ugrožavaju prava zaposlenih, ali da do sada ni jedan takav slučaj nije procesuiran.

Reforma pravosuđa je *conditio sine qua non* u zaštiti zakonskih prava zaposlenih. Često inspekcije rada i ombusman bez ikakvog efekta rade svoj posao jer nemaju nikakva izvršna ovlašćenja – to imaju samo sudovi.

Nije razvijeno samopouzdanje radnika

Razlog je, između ostalog, i taj što nisu uspostavljeni efikasni i operativni mehanizmi zaštite onih koji se javno pobune i kažu svoj stav. Inspektori rada, ali i druge službe, upozoravaju da postoje ozbiljne teškoće u utvrđivanju stvarnog stanja zbog straha zaposlenih od gubljenja posla ili drugih oblika šikaniranja. U takvom okruženju, ekonomska i socijalna prava se razumevaju kao poklon, kao dobra volja države i političkih nomenklatura, a ne kao zakonom definisana prava građana, koja je država obavezna da garantuje. Država ne pokazuje dovoljnu spremnost da reši ove probleme. Sindikalno organizovanje u gradovima centralne Srbije je slabo i neefikasno. Sindikat se doživljava kao relikv komunističke ideologije, a zalaganje za sindikalna prava kao zalaganje za neradništvo i neodgovornost radnika. Nametanje takvog viđenja uloge sindikata nije slučajno. Kako je rekao jedan od učesnika na okruglom stolu u Paraćinu-*sadašnje stanje zaštićenosti radnika je skoro isto kao i 1886 godine, kada je institucionalizovan radnički pokret.*

Odnosi moći, interpersonalne sprege i partijske zaštite su pominjane kao činilac neostvarivanja prava iz rada i radnog odnosa. Ne retko ni državne službe i ustanove same ne poštuju i ne sprovode zakone. Kako očekivati da privatnik ili građanin poštuje zakon, ako država to ne čini. U nekoliko navrata je pominjana praksa zaštite "moćnih" poslodavaca koji finansiraju političke partije. Često lokalni politički moćnici štite određene radne organizacije. Kao pojava koja ugrožava poštovanje zakonskih propisa navode se *vešti pravnici velikih firmi* koji koriste zakonske nedorečenosti i na taj način ostvaruju interese poslodavaca. Ima nedodirljivih poslodavaca, koji uživaju visok stepen zaštite od strane političkih i drugih moćnih aktera.

Uloga medija

Na svim okruglim stolovima isticana je *uloga i važnost medija*. Ocenjeno je da se u javnosti nedovoljno govori o problemima zaposlenih, da je devedesetih godina bilo više interesa za ova pitanja i da se o društvenoj odgovornosti i solidarnosti više raspravljalo nego danas. Zaposleni ne znaju dovoljno o svojim pravima, niti su upoznati sa institucijama kojima mogu da se obrate u slučaju povrede prava iz radnog odnosa. Mediji tu mogu da odigraju veoma značajnu ulogu.

Pozitivna praksa

Kao pozitivnu praksu treba istaći rad novih alternativnih institucija za rešavanje radnih sporova (ombusman, služba besplatne pravne pomoći, Republička Agencija za mirno

rešavanje radnih sporova, ekonomsko-socijalni savet i dr.), kao i njihovo međusobno povezivanje i saradnja sa inspekcijama rada, sindikatima i lokalnom upravom. Za kratko vreme rada i Pokrajinski i Republički Ombudsman (postoje 3 odnosno jednu godinu) opravdali su svoje postojanja i učinili puno na zaštiti prava građana. Rečit je i primer Republičke Agencije za mirno rešavanje radnih sporova koja je za tri godine postojanja rešila preko 3000 radnih sporova. Primer Subotice je instruktivan. U Subotici se za dve godine, koliko postoji služba ombudsmana u ovoj opštini, za pravnu pomoć obratilo oko 2700 građana. Od tog broja, oko 1/3 je bilo zbog problema iz sfere radnih odnosa. Subotički ombudsman kaže da je od svih ljudskih prava, u ovoj opštini najugroženije pravo na rad. Ostvarili su dobro saradnju sa Inspekcijom rada. Takođe, sve više saraduju sa sindikatima. Povezuju se i sa poreskom policijom, radi kontrole uplate doprinosa. Ocena je da od kako se služba ombudsmana uključila u rešavanje problema kršenja prava zaposlenih, stanje u Subotici je evidentno poboljšano. Međutim, napomenuto je da arbitraža u službi Ombudsmana nema izvršnu snagu. Efikasne rezultate ostvarila je i služba besplatne pravne pomoći. Zakon o pravnoj pomoći je u pripremi, ali nikako da dođe na dnevni red Narodne Skupštine. Ocenjeno je da je potrebna agresivnija medijska kampanja o radu alternativnih službi za zaštitu prava građana.

Na kraju:

Razgovori sa građanima kojima su uskraćena zakonska prava iz radnog odnosa bili su veoma deprimirajući. Oni su u situaciji začaranog kruga društvene isključenosti jer gubljenje posla i nezaposlenost imaju višestruke i umnožavajuće efekte. Oni ostaju bez posla/zarade, bezuspešno se obraćaju državnim ustanovama za pomoć i podršku u ostvarivanju zakonskih prava, često su u nemogućnosti da realizuju odluke inspekcije rada ili sudova kada su donete u njihovu korist, oni i njihove porodice tonu u sve dublje siromaštvo, udaljavaju se od prijatelja i srodnika, i tako u krug.

VI ZAKLJUČAK

Važno je napomenuti, da, iako je veliki broj aktivnosti realizovan tokom ove jednoipogodišnje kampanje, hiljade i hiljade primeraka štampanog materijala podeljeno građanima, informacije i apeli o važnosti poštovanja prava radnika putem sredstava javnog informisanja upućene velikom broju građana, i mediji animirani da počnu da izveštavaju o primerima kršenja prava u ovoj oblasti, neophodna je sinhronizovana akcija sva tri sektora, državnih organa, preduzeća, i civilnog sektora, uključujući tu i same građane-radnike, da bi se postigao veći pomak na ovom polju.

Naša kampanja je uspela da, bar na godinu dana, nametne temu poštovanja prava zaposlenih kao aktuelnu i važnu temu u sredstvima informisanja, da ohrabri jedan deo građana da slobodno govore o primerima kršenja prava iz radnog odnosa, da prenese velikom broju preduzeća u Srbiji pozitivna iskustva i benefite domaćih i stranih kompanija na polju brige o radnicima i uopšte brige o dobrobiti zajednice u kojoj posluju, da ukaže svim sektorima da je njihova međusobna saradnja preko potrebna i važna, ali pre svega, da pokaže i da aktuelno stanje u oblasti ekonomskih i socijalnih prava zahteva mnogo intenzivnije angažovanje svih društvenih aktera, uključujući tu i same organizacije civilnog društva.

Nadamo se da će ova kampanja podstaći i druge nevladine organizacije da iniciraju i da uzmu aktivno učešće u projektima koji se bave praćenjem ostvarivanja ekonomskih i socijalnih prava.

I INTRODUCTION

The Campaign *POWER OF SOCIAL RESPONSIBILITY – State, Business and Citizens for Economic and Social Rights* was carried out by the Center for Democracy in the period from March 2007 till September 2008, aiming to turn public attention to the alarming situation in this area and to remind all relevant state and social actors on their obligation to respect economic and social rights in Serbia.

The Campaign we launched targeted the government and local authorities, business sector and civil society, as well as general public. Through different activities we promoted the importance of respect and protection of economic and social rights on the whole territory of Serbia, with a particular focus on Belgrade, Kragujevac, Kraljevo, Paracin, Nis, Uzice, Novi Sad, Zrenjanin and Subotica.

By this Campaign we particularly wanted to turn the public's attention to a segment of economic and social rights, and those are the EMPLOYMENT RIGHTS – the right to equality and the prevention of discrimination in practicing these rights, the right to protection at work, the right to limited working hours and leisure time, the right to fair and favorable working conditions, etc.

II GENERAL INFORMATION ON THE CAMPAIGN

What was the main goal of the Campaign?

Promoting and raising awareness on the importance of the respect and protection of economic and social rights, especially employment rights, labor and labor relations, as well as emphasizing their significance for democratic and sustainable social development.

For whom was this Campaign intended?

The practice of economic and social rights is being carried out in the triangle of STATE – BUSINESS – CITIZENS and it requires the cooperation of all three sectors. Therefore, our Campaign targeted the public, private and civil sector, as well as general public.

Through the Campaign we wanted to contribute to...

Public Sector

Increase the engagement and responsibility of the government and government agencies in respecting, practicing and promoting economic and social rights, particularly through the improvement of the relevant legal framework, ratification of the European Social Charter, as well as through the respect of existing laws.

Private Sector

Increase the responsibility and endeavors of the business sector in the respect of economic and social rights related to labor and employment.

Civil Sector

Increase non-governmental organizations' capacities to monitor and advocate for more efficient protection of economic and social rights.

General Public

Raising awareness of the general public on the importance of respecting economic and social rights.

Where did we carry out the Campaign?

The Campaign was carried out on the whole territory of Serbia, with a particular focus on Belgrade, Kragujevac, Kraljevo, Paracin, Krusevac, Nis, Uzice, Novi Sad, Zrenjanin and Subotica.

Local partners that helped in these cities...

- Lingva from Kraljevo
- Millennium from Kragujevac
- Protecta from Nis
- Alternative Citizens' Parliament from Paracin
- Agency for Local Democracy from Subotica
- Human Rights Committee from Krusevac
- Uzice Center for Democracy and Human Rights from Uzice
- Civic Fund Panonija from Novi Sad
- NGO Center from Zrenjanin

Duration of the Campaign

The Campaign lasted for 18 months – from March 2007 till September 2008.

III THE CAMPAIGN

Including the preparatory and closing activities, the Campaign *POWER OF SOCIAL RESPONSIBILITY – State, Business and Citizens for Economic and Social Rights* lasted for 18 months – from March 2007 till September 2008.

● *Legal Framework Analyses and Expert Discussions* *March-May 2007*

At the very beginning of the Campaign, we considered it very important to perform analyses of the existing status of economic and social rights, thus attaining the insight of the main problems in this domain.

According to the conclusions from the analyses and expert discussions, the main problems in practicing economic and social rights are:

- ***“grey” (illegal) economy***
- ***disrespect for the existing laws***
- ***lack of employees’ knowledge on the rights guaranteed by the law***
- ***lack of awareness of the business sector on the benefits of the socially responsible business concept, especially for the respect of employees’ rights***
- ***lack of positive social energy and solidarity***

● **NGO Coalition for Economic and Social Rights** *April-May 2007*

In order to realize the planned activities in 9 cities throughout Serbia as efficiently as possible, we formed an ad hoc coalition of non-governmental organizations from these cities and, with their assistance, carried out a part of on-field activities.

Members of the Coalition are:

Lingva from Kraljevo

Millennium from Kragujevac

Protecta from Nis

Alternative Citizens' Parliament from Paracin

Agency for Local Democracy from Subotica

Human Rights Committee from Krusevac

Uzice Center for Democracy and Human Rights from Uzice

Civic Fund Panonija from Novi Sad

NGO Center from Zrenjanin

● **Communication Strategy of the Campaign** **Design and Preparation of the Materials** *March-June 2007 (and for the duration of the whole Campaign)*

By making the Campaign title "POWER OF SOCIAL RESPONSIBILITY – State, Business and Citizens for Economic and Social Rights" visible on all materials, we wanted to emphasize that the respect of economic and social rights is an important characteristic of a responsible society in which the cooperation of all three sectors is indispensable.

Printed materials of the Campaign (leaflets, posters, brochures, billboards, bus boards...) were specifically prepared for different target groups, primarily aiming to provide quality contents, but also to be visually attractive and interesting.

During the Campaign...

- **Around 6000 copies of the three different types of informative leaflets were distributed to citizens, companies, state institutions, non-governmental organizations and media.**
- **Over 1000 copies of the two types of posters were distributed to companies, citizens and non-governmental organizations**
- **Over 2500 copies of publications were distributed to state institutions, companies, unions, citizens, as well as other various organizations that treat the issues of economic and social rights.**
- **8 ads were published in daily newspapers and weekly magazines**
- **radio announcements were broadcast in 9 cities in Serbia, total of 431 broadcasts**
- **10 minute film on economic and social rights (produced by CDF) was broadcast on 8 TV stations throughout Serbia**
- **8 billboards were posted in cities throughout Serbia for the period of 2 weeks**
- **bus boards were posted in 22 buses of public transport in 6 cities for the period of two weeks up to a month**
- **8 panels were posted at the main bus station in Belgrade**

● *Cooperation with Relevant Institutions and Organizations during the Campaign*

Establishment of the cooperation with state institutions, agencies, unions, Ombudsman and other relevant institutions treating the protection and practice of the economic and social rights was one of the priorities during the Campaign.

We especially want to highlight the cooperation with the Ministry of Labor and Social Policy (in particular with the Directorate for Safety and Health at Work and the Inspectorate for Work), Ombudsman Office, Republic Agency for Peaceful Settlement of Labor Disputes and the unions.

● *Presentation of the Campaign in Public September-October 2007*

The Campaign POWER OF SOCIAL RESPONSIBILITY was presented to the public at press conferences in 10 cities (Belgrade, Kragujevac, Kraljevo, Paracin, Krusevac, Nis, Uzice, Novi Sad, Zrenjanin and Subotica).

In 10 cities in which the Campaign was presented, the media showed great interest for the topic of the respect and protection of rights in the area of labor and labor relations; this resulted in 78 reports in the media immediately after the conferences and mainly on local TV stations in prime time.

● *Business Sector and Economic and Social Rights - Research July-December 2007*

In order to include the greatest possible number of companies from Serbia in the Campaign, primarily emphasizing the importance and the benefit of socially responsible business and especially the care and respect for the rights of the employees, we forwarded an official invitation for cooperation to over 500 companies in Serbia, and specifically in the 10 cities where the Campaign was realized. In addition, our intention was to attain data on how companies in Serbia understand their role in securing the respect for economic and social rights. The information collected during this research was valuable in formulating further strategy for encouraging, awareness-raising and increasing the interest of the companies for economic and social rights.

● *Visits to the Companies and Code of Ethics*

Within the activities aimed at business sector, Center for Democracy prepared a model of Code of Ethics according to the existing codes in various companies and entrepreneurial associations. During numerous meetings with representatives of companies from throughout Serbia, our intention was to highlight the importance of respecting the rights of their employees, as well as the responsible relationship towards the community as a whole. By adopting the Code of Ethics as a specific document every company would precisely define the standards of conduct in order to ensure the respect and protection of their employees' rights.

The model for the Code of Ethics is an integral part of the publication "Good Practice of Companies in Protection of Workers" prepared and printed by the Center during the Campaign and distributed to a large number of companies throughout Serbia.

● *Dissemination of the Materials to Citizens – Street Actions Informing the Citizens on Their Rights*

Several times within the Campaign we disseminated on the streets of Belgrade around 2000 copies of printed materials in which citizens could be informed of their rights in the area of labor, employment and work relations, as well as on the institutions they can address in case those rights are violated.

In addition, posters with rights listed in the area of labor and work relations, and with the appeal to citizens not to tolerate any violation of their rights, were posted in public transport (buses) in Belgrade, Novi Sad, Nis, Subotica and Kragujevac, alongside with the panels at the main bus station in Belgrade.

● *Violation of Workers' Rights – Collecting the Testimonies from Citizens*

September-November 2007

In the period between September-November 2007 we collected 154 individual testimonies from people who considered their rights had been violated. Citizens were invited by ads in newspapers to send us their experiences.

The basic objective was to encourage those who have lost their jobs illegally to speak openly and freely about their problems and experiences related to the violation of rights in the area of work relations, so as to become more active in the protection of their rights in the workplace.

Parts of the collected experiences were published in the brochure "Respect for Employment Rights – Examples of Employees' Rights Violation".

● *Strengthening the Capacities of Non-Governmental Organizations – Training for Monitoring the Economic and Social Rights*

December 2007

In order to increase the capacities of non-governmental organizations to conduct the monitoring and advocate for more efficient protection of economic and social rights, we organized trainings for 40 representatives of NGOs from Serbia. During the two two-day trainings that were held in Belgrade in December 2007, participants had the opportunity to learn more about economic and social rights, to get informed about the details of the Ministry of Labor and Social Policy and the Republic Agency for Peaceful Settlement of Labor Disputes, to get acquainted with the experiences of non-governmental organizations that provide free legal assistance to citizens whose economic and social rights are violated, as well as to attain practical skills for monitoring the economic and social rights.

● *Promotion of Good Practice of Companies in Serbia* *January-March 2008*

Under the activity within the Campaign with which we wanted to contribute to the increase of responsibility and endeavors of the business sector in respecting economic and social rights related to labor and employment, we published the brochure “Good Practice of Companies in Protection of Workers”.

This publication is intended primarily for local companies – those with which we established cooperation during the Campaign, but also for others that would like to be informed about what is done in the area of the protection of economic and social rights at the international level.

Throughout the realization of activities related to the business sector, and especially in the preparation of this brochure, we established excellent cooperation with UN Global Compact in Serbia, National Bank of Serbia and companies Holcim, Tigar, AD Telefonija, Lafarge BFC.

● *Promotion of Economic and Social Rights in 9 Cities in Serbia – Series of Round Tables*

March-May 2008

In the period between March and May 2008, we organized a series of Round Tables in 9 cities in Serbia (Zrenjanin, Nis, Krusevac, Paracin, Kragujevac, Uzice, Kraljevo, Novi Sad and Subotica) with the intention to promote economic and social rights at the local level, but also to gather all relevant institutions and organizations that treat the topic of protection of economic and social rights – in order to exchange their experiences and jointly seek for the solution and the improvement of the status in this field.

147 representatives of various institutions participated at the Round Tables and among them there were directors of local Labor Inspection, director or deputy director of the Republic Agency for Peaceful Settlement of Labor Disputes, Republic Ombudsman, local Ombudsman (in cities which have it), representatives of local authorities, National Agency for Employment, unions, political parties, Regional Chambers of Commerce, non-governmental organizations, associations of entrepreneurs, companies...

The general conclusion of these meetings was that there are a great number of serious problems in this field, and which require all three sectors to be engaged in their solution. Additionally, besides the improvement of the legislation and better enforcement of the existing laws, it is necessary to raise awareness among the employers and employees through similar campaigns and to constantly keep the issue of economic and social rights in the public focus.

● *Workers and Labor Inspectors – Debates for Citizens throughout Serbia*

March-May 2008

At the debates for citizens that we organized throughout Serbia, workers whose rights had been violated had a chance to talk with the directors of local labor inspectorates.

The debates' objective was to encourage workers to openly and publicly speak about their problems and cases of rights violation at the work place or in the employment process.

The majority of the citizens complained about unpaid overtime work, unpaid pension and social insurance, illegal loss of jobs and discrimination at work.

● *Film on Economic and Social Rights* *May-June 2008*

During the last months of the Campaign, a short 10-minute film was produced by the Center for Democracy under the same title as the Campaign “Power of Social Responsibility – State, Business and Citizens for Economic and Social Rights”.

The objective of the film was to contribute to strengthen the public awareness on the importance of respect and protection of economic and social rights, as well as to set this topic in the focus of general public.

The Film was broadcast as a paid program on 8 TV stations throughout Serbia during June 2008.

● *Conference “Economic and Social Rights in Serbia”* *Belgrade, June 27, 2008*

The conclusion of the one and a half year campaign “Power of Social Responsibility – State, Business and Citizens for Economic and Social Rights” was marked by the conference “Economic and Social Rights in Serbia” held in Sava Center on June 27, 2008.

The objective of the conference was to turn the public’s attention to the alarming situation in this area and to remind all relevant state, business and social actors on their obligation to respect economic and social rights in Serbia, especially in the domain of labor rights and relations.

The conclusion of the Conference was that the main grounds for insufficient protection in the area of labor and employment is the lack of mechanisms for better enforcement of the existing laws, inefficient judiciary, but also the employees themselves who are not at all or not sufficiently informed on their rights, or do not want to report violation of rights (because of the fear of losing their jobs, or because of the distrust in institutions). Also, it is concluded that the problems which employees are faced with are too complex to be solved by individual actions; hence they demand the engagement of all social actors and all three sectors.

IV CAMPAIGN IN MEDIA

For the duration of the Campaign there were over 150 cases of media coverage (printed and electronic media throughout Serbia).

Great attention to the topic of respect of employees' rights was drawn by local media, especially TV stations that broadcasted their coverage of the Campaign in prime-time, as well as local newspapers that have published a great number of articles on this topic.

It is important to emphasize that besides the coverage in media, a significant number of journalists started to investigate and to treat the topics related to the labor rights, employment and labor relations more seriously, which resulted in several outstanding and lengthy texts and the announcements for further reporting.

According to the ratings of TV and radio stations where the reports and programs were broadcasted, and the circulation of the printed media where the articles were published, we can consider that a few million citizens throughout the country were informed on the topic.

V FINDINGS WE REACHED DURING THE REALIZATION OF THE CAMPAIGN

- The most frequently mentioned types of the violation of law and depriving the workers of their rights are illegal employment (“work on black”), misuse of financial support for the absence from work when giving birth that is paid by the state to the employers, gender and age discrimination when employing, discrimination of employees in the course of their family obligations, exclusion of persons with disabilities from the working process (there is not even an estimate on the percentage of employed persons with disabilities), uncontrollable working hours (a problem that is lately getting very wide spread) and abuse of the working hours which is marked as the new type of exploitation of workers in Serbia.
- Employees do not have the appropriate protection from the judiciary and other state institutions - the penalty policy is inefficient.
- Legislation is mainly adapted in accordance with international documents and adequate legislation of the European Union, but its basic problem is that many of the laws are not being respected and the mechanisms and instruments for their enforcement are very weak.
- There are significant regional differences, especially between Vojvodina and Central Serbia – at the round tables held in Novi Sad, Subotica and Zrenjanin we heard encouraging examples on connecting the labor inspectorates, unions, legal assistance agencies and ombudsman.
- Workers’ self-esteem is underdeveloped, because, among others, there are no established efficient and operational mechanisms of protection for those who publicly revolt and express their opinions.
- The role and importance of media was emphasized at every round table. Employees do not know enough about their rights, nor are they familiar with the institutions they can address in case of their rights violation. Media can play a very significant role in this matter.
- Positive practice in this area is reflected through the work of new alternative institutions for settlement of labor disputes (ombudsman, free legal assistance service, Republic Agency for Peaceful Settlement of Labor Disputes, economic-social council, etc), as well as their inter-connection and cooperation with the labor inspectorates, unions and local government.

CENTAR ZA DEMOKRATIJU

Maršala Birjužova 16/III • 11000 Beograd
tel: 011 3229 985, 3229 925 • faks: 011 3223 321
info@centaronline.org • www.centaronline.org